

Ege Coğrafya Dergisi, 11 (2000), 131-145, İzmir
Aegean Geographical Journal, 11 (2000), 131-145, İzmir—TÜRKİYE

ENEZ'İN (EDİRNE) KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ VE YENİ GELİŞME ALANLARI

Urbanization of Enez (Edirne) and New Development Areas

Arife KARADAĞ

*Ege Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Coğrafya Bölümü, 35100 Bornova, İzmir
<akaradag@edebiyat.ege.edu.tr>*

Abstract

Our research subject, Enez is a town which is situated in Trakya part of Marmara region on the northwest point of Saros Bay. The town which is located on the north of Aegean Sea is a significant place not only with its historical and archeological importance and wet areas where a lot of water birds come every year but also with being a good example for the effects of being a border town on urbanization. The Meriç river which is the north-west border of the town also makes the border between Greece and our country. Because of that although Enez has a high agricultural potential as being on the delta of the Meriç river it is faced with many negativities conditions that are caused by its location and natural environment.

This article is a presentation of the research that was made in the region area during the summer of 1998. Firstly, we emphasize the progress of urbanization of Enez from the early beginning till today under the light of natural and human factors and the efforts on placement to Trapez area and on Keşan road which is especially actual nowadays will be evaluated with a geographical point of view.

GİRİŞ

Araştırma alanımızı oluşturan Enez, Marmara Bölgesinin Trakya bölümünde, Saros Körfezi'nin Yunanistan ile kesiştiği yerde bulunan ilçemizdir (Şekil 1). Türkiye'nin Ege Denizi kıyılarının kuzey ucunda bulunan ilçe, gerek merkezindeki tarihi-arkeolojik zenginlikleri ve her yıl çok sayıda su kuşunun konaklama yeri olan sulak alanları, gerekse sınır yerleşmesi olmanın kentleşme sürecini nasıl etkilediğine iyi bir örnek oluşturması açısından dikkat çekicidir. Nitekim, kentin

kuzeybatı sınırını belirleyen Meriç nehri aynı zamanda ülkemizin Yunanistan sınırını oluşturmaktadır. Dolayısıyla Enez, Meriç nehrinin deltası üzerinde yer alır ve yüksek bir tarım potansiyeline sahip olmasına karşın kentsel gelişimi açısından, konumunun yol açtığı birçok olumsuzlukla da karşı karşıyadır.

Nitekim, Enez, E-24 karayolunun Keşan kavşağından batıya devam eden bölümü üzerinde bulunmasına karşın, sahip olduğu ulaşım ağı açısından bir çıkmaz sokak niteliğindedir (Şekil

1). Gerçekten bu yol ilçenin dışarıya özellikle doğuya bağlantısını sağlayan tek karayoludur. Bununla birlikte kent, Keşan (59 km.) ve İpsala (40 km.) gibi bölgenin diğer bazı yerleşmelerine de oldukça yakındır.

1998 yaz aylarında ilçede gerçekleştirdiğimiz gözlemlerin bir sunumu olan bu çalışmada, öncelikle Enez'in kuruluşundan bugüne kentsel gelişimini etkileyen doğal ve beşeri unsurların incelenmesi ve özellikle son dönemde gündemde olan, kentin Keşan yolu üzeri ve Trapez mevkiine kaydırılmasına ilişkin çalışmaların coğrafi bir yaklaşımla değerlendirilmesi amaçlanmıştır.

KONUM VE COĞRAFİ ÖZELLİKLER

Daha önce de ifade edildiği gibi Enez ilçesi, kuzeybatısında Meriç nehri geniş yatağının ardında Yunanistan toprakları, batısında ve güneyinde Saros Körfezi (Ege Denizi) kıyıları, kuzeyinde İpsala sınırlarına dahil bataklıklar bulunan ve doğusunda kenti dışarıya bağlayan tek kapısı olan Keşan ilçesi ile komşu özel bir yerleşme alanıdır (Şekil 1).

İlçe, kuzeyindeki Çandır dağından güneyde Saros Körfezine doğru eğimlenmiş bir arazi üzerine yerleşmiştir. Meriç nehrinin denize döküldüğü yerde oluşan delta üzerinde kurulmuş olan kentin (ilçe merkezi) yakın çevresi geniş alüvyal düzlükler, alçak ve yassı tepelerden oluşmaktadır (Şekil 1, Foto 1). Enez ilçe merkezi ve ona bağlı tüm yerleşmeler Meriç nehrinin oluşturduğu geniş delta ve vadi tabanı üzerindedir. Denizel ve flüvyal süreçlerle oluşan Meriç deltası Ege'ye doğru halen genişlemeye devam etmektedir (Göçmen, 1976, Şekil 1). Delta üzerinde akarsu mecrasındaki değişimlere bağlı olarak çok sayıda lagün bulunmaktadır.

Geniş tabanlı vadiler ve düzlükler ilçenin yer şekillerinin önemli bir kısmını oluşturmaktadır. Kuzeyde İpsala ovasının bir bölümü ilçe sınırlarına girmekte ve genel olarak çeltik tarlaları ile kaplı bulunmaktadır. Bunun yanında kuzey-kuzeydoğudaki tepelik alanlardan inen akarsuların önünde yer yer alüvyal düzlükler bulunmaktadır. Bunlardan en büyüğü olan Yenice ovasında yoğun biçimde tarım yapılmaktadır (Şekil 1).

Alanın jeolojik yapısına gelince; başlıca üç ana birimden meydana geldiği söylenebilir. Bunlardan ilki ilçenin kuzeyindeki yüksek alanlar olup (Hisar Dağı ve çevresi) andezitlerden oluşmaktadır (D.S.İ. 1976). Burası ilçede hayvancılık ve mandıracılığın yapıldığı alanlardır.

Bu yüksek reliefin önlerinde Keşan yolunun güneyinden denize kadar devam eden düzlükler neojen yaşlı killi kum, kalker ve marn içeren malzeme ile kaplıdır (D.S.İ. 1976). Söz konusu alanlar tabansuyu seviyesinin de yüksek olduğu alanlar olup, geniş bir alanda tarım yapılmaktadır. Üçüncü birim ise kent merkezinin yerleştiği alan olup bu alan alüvyal delta-taşkın ovası malzemesinden oluşmaktadır.

Enez'in önemli yüzey şekillerinden bir de şüphesiz ilçede geniş alanlar kaplayan sulak alanlardır (Foto 2). Bu sulak alanların başında Enez kent merkezinin kıyısında yer alan Dalyan, Taşaltı gölleri, kuzeyinde yer alan Gala Gölü ve kent merkezinin güneyindeki Işık, Peso ve Karagöl gelmektedir. Ayrıca ilçenin güneyinde, Saros Körfezi kıyısında, Vakıf köyü yakınlarındaki Tuzla da önemli sulak alanlardandır (Şekil 1). Bu sulak alanlar ilçe toplam arazisinin % 20'sini kaplamaktadır. Ayrıca bu göllerden Tuz gölü hariç tamamında balıkçılık faaliyeti sürdürülmektedir. Nitekim Enez halkının büyük bir bölümünün (Enez merkez, Karaincikli, Sultaniçe, Vakıf, Yenice köyleri) geçimini balıkçılıktan sağladığı hatırlanacak olursa sözü geçen sulak alanların önemi bir kat daha artmaktadır.

İlçede Meriç nehri dışında, her mevsim akış gösteren akarsu bulunmazken, Ayana, İncili, Kavak, Hacı, Mercimek, Platin, Gökgür vb. dereler sadece kışın akış gösterirler (Şekil 1). Akarsuların denize ulaştığı düzlükler ise alüvyonlar ile kaplı olup tarım açısından elverişli koşullar sunmaktadır.

Ege Denizi kıyısında bulunan Enez'de Akdeniz ikliminin biraz değişikliğe uğramış etkileri görülür. Burada en yağışlı mevsim ilkbahar ve sonbahardır. En sıcak aylar ise, yörede turizmin de en hareketli olduğu Temmuz ve Ağustostur. Nitekim söz konusu dönemde, kışın 12 000 olan ilçe nüfusu 30000 - 40000'e kadar yükselmektedir.

İlçede, yaygın bitki örtüsünü maki-çalı toplulukları, sazlık ve kamışlıklar oluşturmaktadır. İlçenin doğusundaki tepelerde ise daha çok meşe,

gürgen ve dişbudak ağaçlarından oluşan ormanlar yaygındır. Söz konusu bu alanlar ilçe toplam arazisinin üçte biri gibi önemli bir kısmını meydana getirmektedir.

Enez ilçesi sınırları içinde mevcut arazi kullanımı incelendiğinde bataklıklar dahil sulak alanların geniş alana sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 1).

Tarım kimliği baskın olan Enez kent merkezinde askeri, doğal ve arkeolojik sit alanlarının genişliği nedeniyle kentte yeni gelişme alanı arayışları zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle bu çalışmanın ileriki bölümlerinde daha çok Enez kent merkezinin (ilçe merkezi) büyüme süreci ve gelişme olanakları üzerinde durulacaktır.

ENEZ'İN KENTSEL GELİŞİM SÜRECİ

Enez, M. Ö. 600 yılları öncesinde Ainos adıyla Grekler tarafından bugünkü Kaleiçi'nde kurulmuştur (Enez Belediyesi, 1998, Foto 3). Eski çağda kuzey Ege kıyılarının en büyük limanına sahip olan Ainos, kısa sürede gelişerek önemli bir ticaret ve kültür merkezine dönüşmüştür. Ege denizine Trakya'nın iç kısımlarına ve buradan Orta Meriç havzası aracılığı ile Balkan yarımadasının batı kısmına bağlanan su yolunun başında bulunan kent, nehir yolunu kontrol eden bir konumda olması nedeniyle önemi daha da artırmıştır. Coğrafi konumunun bu dönemde kente, özellikle ticari açıdan avantaj sağladığı bilinmektedir (Enez Belediyesi, 1996).

XX. yüzyılın başlarına kadar kullanılabilir durumdaki liman, zaman içinde Meriç'in taşıdığı alüvyonlarla dolmuş ve bataklık halini almıştır. Bundan sonra liman, Kuleli-Burgaz-Selânik demiryolunun yapımı ile birlikte önemini Dedeağaç limanına kaptırmıştır (Ertin, 1998). Nitekim XX. Yüzyılın başlarında eski önemini tamamen yitiren Enez, uzun bir süre küçük bir tarım kasabası olarak kalmış ve 1953'te ilçe merkezine dönüşmüştür. Ancak kentin Yunanistan sınırında yer alması nedeniyle, Meriç nehri kıyısında geniş bir alan koruma bandı ve turizm açısından da önemini azaltan askeri yasaklı bölge olarak ilân edilmiştir. Bu durum şüphesiz kentin alansal gelişimini de olumsuz yönde etkilemiştir. Nitekim bu sınırlayıcı nedenlerden dolayı Enez kent merkezi bugün Kaleiçi mevki çevresi ile

batıda Dalyan doğuda Taşaltı gölleri arasında sıkışıp kalmıştır (Şekil 1,3, Foto 3,4).

Enez'de kentsel büyümenin trendi Cumhuriyet döneminde nüfus gelişimi ile büyük ölçüde paralellik göstermektedir. Bu yönüyle, ilçede ve Enez kent merkezinde nüfusun dönemler itibarıyla gösterdiği değişimin de değerlendirilmesi yerinde olacaktır.

Enez'de Nüfus Gelişimi ve Demografik Değişim: Enez 1950'li yıllara kadar küçük bir tarım kasabası olup, 1953'de ilçe statüsüne geçmiştir. Bu nedenle, ilçenin nüfus gelişimine ilişkin değerlendirmelerde 1955 yılı başlangıç alınacaktır.

1955 yılında Enez ilçesi toplam nüfusu 9 746 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 2). Enez ilçe nüfusu gerek kent gerekse kırsal nüfusu olarak 1980'lere kadar düşük oranda artış göstermiştir. Bu, tamamıyla doğal nüfus artışı ile ilgilidir. Ancak, 1980 yılından sonra kırsal alanların mevcut olanaklarının artan nüfusun gereksinimlerini karşılamada yetersiz kalması ve köylerde ekonomik yatırımların istenilen düzeyde olmaması nedeniyle, ilçede çevre illere ve özellikle İstanbul'a yönelik göçün arttığı gözlenmiştir. Nitekim, Enez ilçesinde toplam nüfus 1960'da 10 688 iken 1980'de 13 320'e ulaşmış ve bugün ise (1997) 12 018'e gerilemiştir. Bununla birlikte, bu dönem süresince kent merkezi topografyanın da izin verdiği ölçüde Kaleiçi mevkiinden doğuya doğru yarım ay şeklinde genişlemiştir (Şekil 1,3, Foto 1,4).

Bununla beraber 1980 sonrasındaki bu değişimden kent merkezi nüfusu fazla etkilenmemiş ve doğal artışını devam ettirmişse de kırsal alan belirgin biçimde nüfus kaybetmiştir (Çizelge 2, Şekil 2).

Nitekim, 1955'te sadece 1 731 olan Enez kent merkezi nüfusu 1960'da 1 478'e, 1980 yılında 2 878'e ve 1997'de 3 651'e yükselmiştir. Aynı şekilde merkez nüfusunun toplam nüfus içindeki payı da %18'lerden (1955) bugün ancak % 30'lara (1997) ulaşabilmiştir (Çizelge 2, Şekil 2).

Enez kent merkezinde yaşayanların büyük bölümünü idari hizmetlerde görevli memur ve bir sınır yerleşmesi olması nedeniyle asker aileleri oluşturmaktadır. Bu durum ilçe bütününden dışarıya yönelen göçe rağmen kent merkezi nüfusunun artış eğilimini korumasını sağlamıştır.

Buna göre Enez kent nüfusundaki artışın nedeninin, kırsal nüfusun değişiminden farklı olarak, doğal bir artış olduğunu ve göç ile ilgisi bulunmadığını söyleyebiliriz. Gerçekten de Enez'in kırsal yerleşim birimlerinden dar iş olanaklarına sahip Enez kent merkezine kademeli göç yaşanmamakta, göçler daha çok çevre illere özellikle de İstanbul metropolüne gerçekleşmektedir. Enez kent nüfusunun 2010 yılında 4 546 olması beklenmektedir (Enez Belediyesi, 1998).

Bununla birlikte, ilçede toplam nüfusun ağırlıklı bir kısmı halen kırsal alanlarda yaşamaktadır (Çizelge 2, Şekil 2).

İlçe kırsal nüfusu 1980'lere kadar düzenli olarak artarak 10 352'e ulaşmış, bundan sonra hızlı bir düşüş göstermiştir. (Çizelge 2, Şekil 2). Nitekim ilçe kırsal nüfusu 1990'da 9 191 ve 1997'de 8367 olarak kaydedilmiştir. Kırsal nüfustaki bu sayısal düşüş toplam nüfusa da yansımış ve 1990 Enez ilçe nüfusu 12 700 olarak kaydedilmiştir (Çizelge 2, Şekil 2). Ancak hemen belirtmek gerekir ki, ilçede kırsal nüfusun baskın durumu devam etmekte olup, toplam nüfus içindeki payı % 70'dir (Çizelge 2, Şekil 2).

Bununla birlikte söz konusu değişimin daha net anlaşılması için ilçedeki köylerin nüfuslarındaki son durumu ortaya koymak yerinde olacaktır. 1955-1997 döneminde, köyler arasında farklılıklar gözlenmekle birlikte Enez bütünündeki trendini sürdürdüğü anlaşılmaktadır (Çizelge 3).

Genel olarak Enez ilçesine bağlı tüm köylerin nüfus miktarları 1970'lere kadar doğal artışını sürdürürken, 1970'lerden sonra değişen hızlarda hemen hepsinin nüfus kaybettiği gözlenmiştir. Bunlar içinde 1970'lerden itibaren düzenli olarak nüfus kaybeden köyler; Abdurrahim, Çandır, Yazır, Umurbey, Sütçüler, Kocaali, Şehitler, Hasköy ve K.Evren köyleridir. Karaincirli, Yenice, Çeribaşı, Gülçavuş, Hisarlı köylerinde nüfus kaybetme süreci 1980'li yıllardan sonra başlamıştır (Çizelge 3).

Hemen belirtmek gerekir ki, söz konusu dönemde Enez'de sadece Sultaniçe ve Yenice köylerinde nüfus artışı devam etmiştir.

Enez'de nüfusun yaş gruplarına dağılımına bakıldığında 14-64 yaşları arasındaki nüfusun hem ilçe hem de kent merkezi bazında yüksek olduğu

gözlenmektedir. Nitekim 1997 nüfus sayımı sonuçlarına göre 3 651 olan kent nüfusunun % 70'i (2 555) faal nüfus olarak kabul edilen 14-64 yaşları arasındadır. 14 yaş ve altındakilerin oranı % 26 (370), 65 ve üzerindeki yaşlı nüfusun payı ise sadece % 4 (126) tür (D.İ.E.,1997). Bu oranlar ilçe genelinde de benzer bir durum göstermekle birlikte açık olan şudur ki, gerek ilçe bütünü gerekse kent merkezi baskın biçimde genç ve çalışabilir nüfusu barındırmaktadır. Ancak ilçenin bir sınır yerleşmesi olması, ulaşılabilirliğinin düşüklüğü ve yakınında yer alan bölgenin ekonomik açıdan en hareketli yerleşmelerinden olan Keşan'ın gölgesinde kalması gibi nedenlerle söz konusu genç nüfusun istihdamını sağlayacak yatırımlardan yoksundur ve dışarıya göç yoluyla nüfus kaybetmektedir.

Sözü edilen çalışabilir nüfusun iş kollarına dağılımı incelendiğinde ilçe bütününde ağırlıklı iş kolu tarım ve hayvancılıktır. Nitekim ilçede çalışabilir nüfusunun % 62'si tarım, % 30'u hizmetler sektöründe ve sadece % 8'i sanayi iş kolunda istihdam edilmektedir (Çizelge 4).

İlçede özellikle Yenice ovasında buğday, şekerpancarı tarımı ve sebzecilik yapılırken Meriç nehri kıyısında devlet denetimi ile çeltik tarımı (50-100 ha. alanda) yapılmaktadır (Enez Belediyesi,1998, Foto 1,4).

Ayrıca Enez ilçe merkezinde ve denize yakın yerlerde balıkçılık yoğun biçimde sürmektedir. Bu alanlarda yakalanan yılan balığı ilçenin en önemli ihraç ürünü durumundadır. Bununla birlikte tarımda çalışanların oranı kent merkezinde % 43'e düşmektedir.

Sanayi de çalışanların düşük olması ise mevcut sanayi tesisi sayısı ile paralellik gösterir. Nitekim, ilçe merkezinde tamamı tarıma dayalı sanayi kollarında hizmet veren sadece 6 sanayi tesisi bulunmaktadır. Bunların da ikisi un fabrikası olup diğerleri mandıracılık, salça-konserve işleri yapan tesislerdir.

Hizmetler sektöründekilerin büyük bölümünü askerler ve idari ve mali işlerde görev alan personel oluşturmaktadır. Hizmetler sektöründe çalışanların oranı kent merkezinde % 52'ye çıkmaktadır (Çizelge 4).

ENEZ'DE KENTİÇİ ARAZİ KULLANIMI

Bugün nüfusu 3 651'e ulaşmış olan Enez kent merkezinde yerleşilen alan (yapılanmış alan) 80 ha. dır. Bununla birlikte, kent merkezinin gerek konutların yapı malzemesi ve konfor durumu gerekse sosyal donatılarının yetersizliği nedeniyle kentten çok bir kasabayı andırdığını söylemek sanırız yanlış olmaz. Ancak özellikle 1990 sonrasında artış gösteren yerli turist akımının yaz aylarında kentteki hareketliliği kısmen arttırdığı gözlenmiştir.

Daha öncede belirtildiği gibi Kent çevresinin bataklık ve göllerle çevrili olması batısında Yunanistan sınırımızın varlığı yerleşilebilen alanı önemli ölçüde sınırlandırmıştır. Ayrıca kent merkezinin tamamına yakınının sahip olduğu tarihi ve arkeolojik eserler nedeniyle Kültür Bakanlığı tarafından I. Derece Sit ilan edilmesi kentteki yenileştirme çalışmalarını ve çok katlı yapılaşmaya geçiş sürecini engellemiştir. Bu şüphesiz kentin eski dokusunun tarihi ve arkeolojik değeri yüksek yapıların korunması açısından yararlı olmuştur (Foto 3,5). Ancak bu kısıtlayıcı unsurlar kentin kentsel büyüme olanakları açısından da geçerli olup bugün Enez için yeni kentsel gelişme alanı arayışları bir ihtiyaçtan öte, zorunluluk halini almıştır.

Çalışmanın bu bölümünde, kentin mevcut arazi kullanımı ve kentte yeni gelişme alanları arayışlarını zorunlu kılan nedenler ortaya konulmaya çalışılacaktır.

Enez kent merkezinde yapılanmış alanın % 74'ünü konut alanları oluşturmaktadır (Çizelge 5). Kentteki toplam konut sayısı 550-600 arasında olup (1998) konutların en yoğun olduğu yer bugün Kaleiçi mevki olarak bilinen alandaki eski mahallelerdir. Kent buradan güneydeki sulak alanların sınırlayıcı etkisiyle kuzeye ve doğuya doğru bir yayılma gözlenmektedir (Şekil 3). Kentin kuzeyindeki bataklık alanlar, batıdaki Yunanistan sınırı boyunca yer alan askeri bölge ve çeltik tarlaları nedeniyle kentin bu yönde genişlemesi söz konusu değildir. Bu nedenle kent merkezinin büyüme doğrultusu Enez-Keşan yoluna yönelmiştir (Şekil 3).

Kentte merkezî iş ve ticaret alanları yine kentin meydanı durumundaki Kaleiçi önlerinde dar bir alanda bulunmaktadır. Burası aynı zamanda kente

ait tüm idari ve sağlık, eğitim, haberleşme gibi hizmet birimlerinin de bulunduğu bir merkez niteliğindedir. Kentte kamu hizmeti gören birimler kaymakamlık, belediye, 2 ilköğretim okulu, 1 lise, 1 sağlık ocağı, 1 Halk eğitim merkezi, 1 banka şubesi ve 1 camiden ibarettir (1998, Foto 3,4). Kamu hizmet tesisleri ve askeri alanların yerleşilen toplam alan içindeki payı %4'ü geçmemektedir (Çizelge 5). Kent merkezinin batı kısmında askeri alanların fazlalığı, şüphesiz bir sınır yerleşmesi olmanın doğal sonucudur (Şekil 3).

Kentteki sanayi tesisleri bugünkü yerleşilen alanın dışında Keşan yolu üzerindedir. Bu alan 1997 de alınan karar ile kentin konut yerleşmesi için gelişme bölgesi olarak planlanmaktadır (Şekil 3).

Özetle, Enez kent merkezi bugün mevcut alanı tam olarak kaplamış, ancak etrafını çepçevre saran ve genişlemesine izin vermeyen konumundan kaynaklanan coğrafi engeller nedeniyle sıkışıp kalmıştır. Bu gelişmeler Enez kent yerleşimi için yeni kentsel gelişme alanı arayışlarını hızlandırmıştır. Nitekim, Enez Belediyesi tarafından, biri kent merkezinin hemen doğusunda Enez-Keşan yolu üzerinde 200 ha.lık , diğeri özellikle yöredeki turizm etkinliklerinin geliştirilmesine yönelik olarak güneyde Trapez mevkiinde 300 ha. lık iki gelişme alanı planlanmıştır (Şekil 3,4).

ENEZ'İN YENİ GELİŞME ALANLARI

Bir önceki bölümde belirttiğimiz gibi, Enez'in bugünkü kent yerleşimi Gala gölü çevresinden doğuya doğru Taşaltı gölünün kuzeyindeki su kanalına kadar yayılmıştır. Ancak, Enez'de kent merkezinin tamamının 1. 2. ve 3. derece arkeolojik sit alanı olması, bünyesinde çok sayıda 1. derecede korunacak arkeolojik alanı barındırması ve askeri yasaklı kent kimliği nedeniyle kentsel büyüme durma noktasına gelmiştir. Kent merkezindeki sosyo-ekonomik gelişmeler, son yıllarda yeni yerleşme alanları için arayışları arttırmıştır. 1996 yılından itibaren Enez Belediyesinin çalışmaları sonucu iki ayrı alanda planlama denemeleri yapılmış ve 1998 sonlarında büyük ölçüde tamamlanmıştır. Bu çalışmalarda gözlenen odur ki, Enez'in yeni gelişen alanlarını kullanım amacı ve fonksiyonlarına göre iki aşamada incelemek doğru olacaktır.

Bunlardan ilki artan kentsel nüfusun konut ve iş gereksinimlerine yanıt verecek yeni bir kentsel yaşam alanı olarak Enez-Keşan yolu üzeridir (Şekil 3,4). Diğerisi ise, kentin daha çok turizm etkinliklerine hizmet ederek, kent kalkınmasına destek vereceği umulan ve büyük ölçüde II. konut, pansiyonculuk ve turistik tesis mozağından oluşacak Trapez mevkiidir (Şekil 4). Söz konusu alanın planlaması ileriki dönemlerde Enez'in tarım kimliğinin yanına hatta yerine turistik kent kimliğini yerleştirme amacı yatmaktadır. Bu, Enez'in bugüne kadar geri kalmış ekonomik kalkınması ve istihdam sorunlarına da bir çözüm yolu gibi gözükmektedir. Ancak planlanan alanın da 3. derece doğal sit alanına dahil olması nedeniyle alanın planlanması ayrı bir hassasiyet gerektirmektedir.

Enez-Keşan Yolu Üzeri (I. Gelişme Alanı)

Enez merkez nüfusundaki yoğunluğun kentin mevcut sosyo-ekonomik potansiyeli ile dengesinin kurulması ve özellikle de kentteki arkeolojik alanların yapılanmaya karşı korunması amacıyla Taşaltı gölü çevresinde yeni bir kentsel gelişim alanı planlanmıştır. Sözü edilen yer, kentin dışarıyla tek bağlantısı olan Enez-Keşan karayolu üzerindedir. Alan, arkeolojik sit alanının dışında kalması ve ulaşım avantajı ile yapılaşmaya uygundur. Daha çok konut alanları olarak planlanmışsa da mevcut sanayi alanları küçük sanayi sitesine dahil edilerek korunmuştur. Nitekim Enez kent merkezine dahil 6 sanayi kuruluşu buradadır. Sözü edilen sanayi kuruluşlarının hemen hepsi tarım ürünlerinin işlenmesine dayalı tesislerdir. Alanda ayrıca kent halkının günlük ihtiyaçlarına karşılık verecek ve kent ekonomisine hareket kazandıracak ticaret alanları da planlanmıştır (Şekil 4). Söz konusu planda dikkat çeken bir başka konu da kent içi yeşil alanların çokluğu.

Enez-Keşan yolu üzerindeki gelişme planında bu alanda yerleştirilecek nüfusun 300kişi/ha sınırını aşmaması öngörülmüştür. Enez kentsel nüfusunun yıllara göre gelişimi dikkate alındığında bu konuda bir sorun olmadığı açıktır. Ancak hemen belirtmek gerekir ki, plana söz konusu gelişme alanının hemen doğusunda yoğun biçimde faaliyet gösteren tarım alanları bulunmaktadır. Bu durum, gelişme alanının doğuya daha fazla genişleyemeyeceği

yada olası bir gelişmenin tarım alanlarının aleyhine olacağı yönünde bir göstergedir.

Trapez (II. Gelişme Alanı)

Kentin 2. gelişme alanı olarak güneyde, halen inşaa halindeki dahil 2000'e yakın II. konutun yer aldığı Çakıllı sırtları önündeki Trapez mevkiinin yerleşmeye açılması düşünülmüştür. Ancak, sözü edilen alan 3. derece doğal sit alanında bulunduğundan yasa gereği kontrollü ve sadece konut olarak yapılanmaya açılabilir niteliktedir. Nitekim Trapez 1996'da hazırlanan plana göre sanayi tesislerine yer ayrılmamış ve turizm amaçlı tesislerin imarına izin verilmiştir (Şekil 3). Bu gelişmenin, Enez'in gelecekteki turizm kenti kimliğinin oluşmasına da zemin hazırlaması beklenmektedir.

Trapez mevkiinde Işık gölünün doğusundan güneyde çakıllı sırtlarına kadar devam etmekte olup, son yıllarda kentin turistik açıdan en hareketli alanıdır. Kıyıya yakın konumdaki gölleri, uzun kumsalı ve gerisindeki orman örtüsü ile turistik açıdan hayli zengin bir doğal güzele sahiptir. Yine, önemli bir arkeolojik zenginliğe sahip Enez'e yakınlığı ve bazı kamu kuruluşlarının (Köy Hizmetleri, DSİ, İstanbul Üniv. Öğrenci Kampı vb.) yaz kamplarının da burada oluşu yöreye turist akışını hareketlendirmektedir (Foto 6).

Ayrıca, Enez-Keşan karayolu Trapez ayrımında, 1998 yılında açılan hipermarket turistlere toplu alışveriş imkânı sağlamaktadır. Nitekim alan yine turizm amaçlı kullanıma hizmet edecek nitelikte ve donanımda planlanmaktadır. Ayrıca, sağlıklı ve ekolojik dengeye saygılı bir turizm gelişimi kentte yeni olanakları da yaratacağından, kentin küçük bir tarım kasabası kimliğinden sıyrılarak önemli bir turizm kenti olma yolunu da açacaktır. Kentin mevcut fiziki dokuya uyumlu şekilde planlanması ve potansiyelinin verimli kullanımı yörenin geleceği için şarttır. Ancak, alanın bu konudaki en büyük çıkması, şüphesiz Enez'in sınır bölgelerindeki askeri yasaklı alanlardan biri olması nedeniyle yabancı turist girişine kapalı olmasıdır. Bununla ilgili yeni çalışmaların ivedilikle yapılması gerekmektedir.

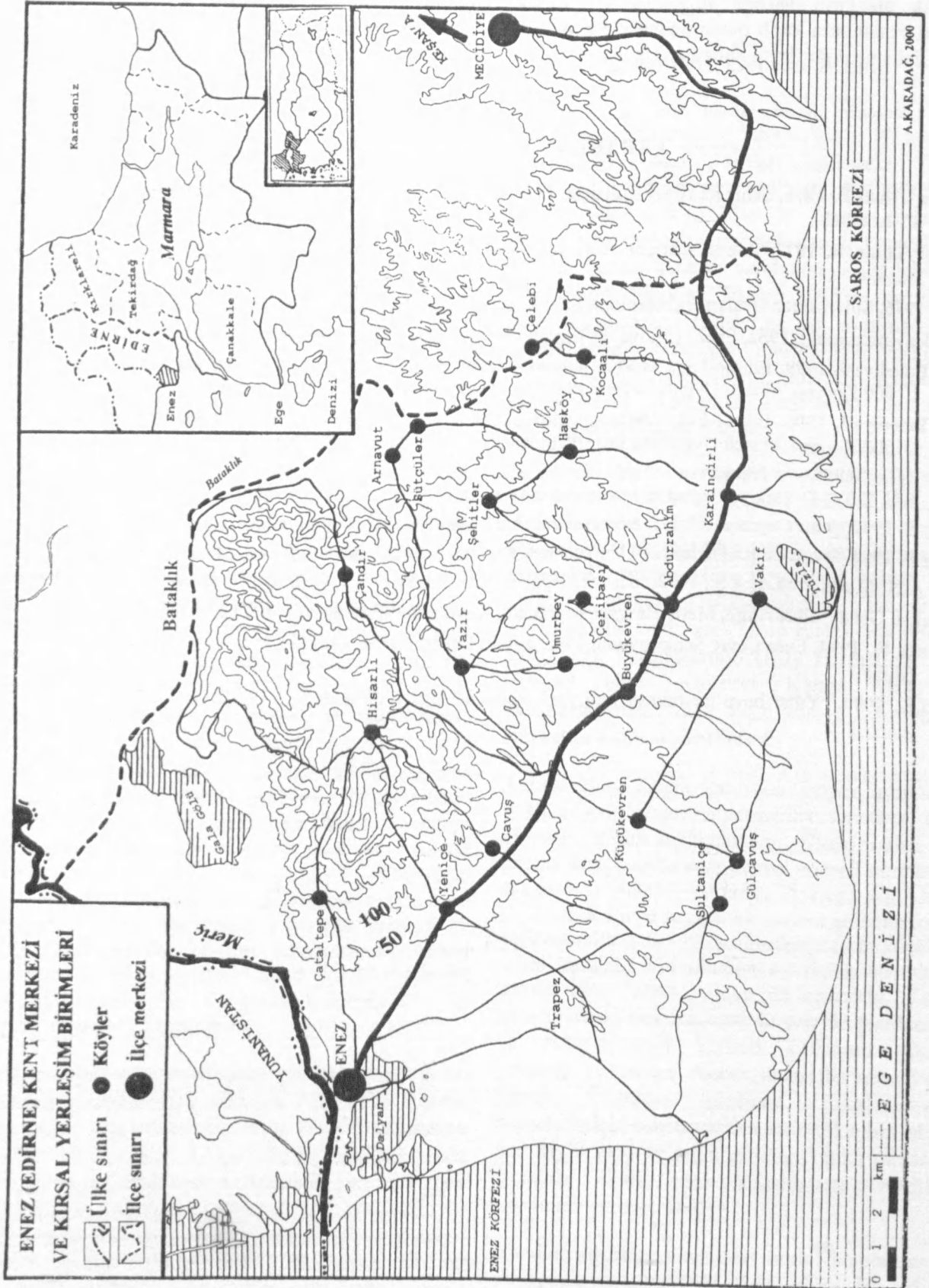
Bununla birlikte, Enez'deki konut alanlarının 50 yıl içinde tamamen bu sözü edilen iki gelişme alanına kaydırılması karara bağlanmıştır. Ayrıca, bugünkü kent merkezinin çevresinin sulak

alanlarla çevrili olmasının yanında, kuzeyinde bataklık alanların varlığı, doğusundaki yüksek reliefin ormanlarla kaplı oluşu nedeniyle kent için başka gelişme doğrultusu kalmamaktadır.

İşte bu durum, Trapez mevki ve Enez-Keşan yolu üzerindeki gelişme alanlarının fiziksel ve sosyo-ekonomik potansiyellerini verimli biçimde yeniden gözden geçirilmesini zorunlu kılmaktadır.

YARARLANILAN KAYNAKLAR

- Denker Tolun B, 1976,** Şehir İçi Arazi Kullanışı, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. No. 2054, İ.Ü. Coğrafya Enst. Yay. no. 83, İstanbul.
- Denker Tolun B, 1977,** "Edirne şehrinin kullanılış alanları" İ.Ü. Coğrafya Enst. Derg. Sayı 20-22, s. 79-119, İstanbul.
- D.S.İ, 1976,** Silivri-Enez Ovaları Hidrojeolojik Etüd Raporu, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı Yay. Ankara.
- Enez Kaymakamlığı, 1982,** Enez, Türkiye'de Turizm Beldeleri Çok Yönlü Tanıtım derg., yıl 2, sayı 19, Ankara.
- Enez Belediyesi, 1998,** Edirne-Enez Merkez, Gelişme Alanı, Trapez 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Açıklama Raporu, Promer Planlama, Edirne.
- Enez Belediyesi, 1996,** Edirne-Enez Merkez, Gelişme Alanı, Trapez 1/5000 Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı, 1/1000 Koruma Amaçlı Uygulama İmar Planı Analiz Raporu, Promer Planlama, Edirne.
- Ertin G, 1998,** "Trakya'nın Ege kıyılarında doğal çevre özellikleri ve arazi kullanımı" A.Ü. D.T.C.F. Türkiye Coğrafya Araştırmaları Derg. Sayı 33, s. 489-518, İstanbul.
- Göney S, 1977,** Şehir Coğrafyası I, İ.Ü. Edebiyat Fak. Yay. no. 2274, İ.Ü. Coğrafya Enst. Yay. no. 91, İstanbul.
- Göney S, 1993,** Siyasi Coğrafya, İstanbul Üniversitesi Yay. no. 3820, Edebiyat Fak. Yay. no. 103, İstanbul.
- Sözer A.N.-Mutluer M.-Işık Ş., 1992,** Marmara Bölgesi, E.Ü. Edebiyat Fak. Coğrafya Bl. Ders Notları no 2, İzmir.
- Topraksu Genel Müdürlüğü, Meriç Havzası Toprakları, Köy İşleri Bakanlığı Yay. no. 122,** Ankara
- Tülümen E., 1994,** Enez Çevre Sempozyumu 1993, Bildiri kitabı, Edirne Valiliği Çevre Koruma Vakfı Yay. no. 1, Edirne.
- Yazıcı.E., 1999,** "Yıllar boyu unutulmuş yeni yeni keşfedilen bir yöremiz: Enez", İlgi Dergisi, sayı 99, s. 14-23, İstanbul.

ŞEKİL 1

Çizelge 1. Enez ilçesi arazi kullanımı

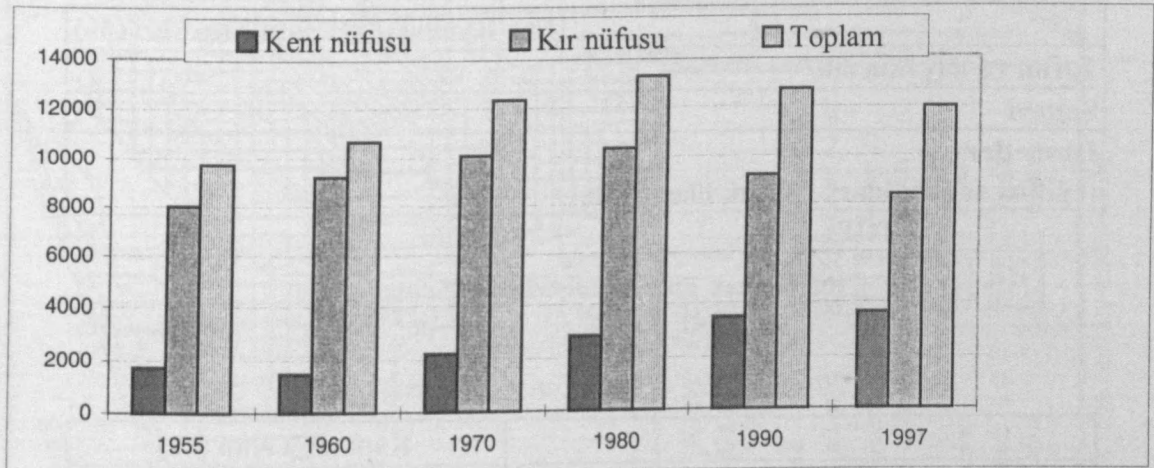
Arazi türü	Alanı (hektar)	Arazi türü	Alanı (hektar)
Orman alanı	445	Mera alanı	20
Göller ve diğer sulak alanlar	200	Meyvelik-Sebze bahçeleri	3
Ekili alanlar	125	Yerleşim alanı	80-100
Çeltik alanı	50-100		

Kaynak. Enez (Edirne) Belediyesi, 1999

Çizelge 2. Enez (Edirne) ilçesinde kır ve kent nüfuslarının değişimi (1955-1997)

Enez/EDİRNE	Kent	Kent %	Kır	Kır %	Toplam	%
1955	1731	18	8015	82	9746	100
1960	1478	14	9210	86	10688	100
1970	2239	18	10095	82	12334	100
1980	2878	22	10352	78	13230	100
1990	3509	28	9191	72	12700	100
1997	3651	30	8367	70	12018	100

Kaynak. D.İ.E. Nüfus istatistikleri, 1955

Şekil 2. Enez 'de (Edirne) nüfusun gelişimi (1955-1997)

Kaynak. D.İ.E. Nüfus istatistikleri, 1955-1997

Çizelge 3. Enez ilçesine bağlı köylerin nüfus gelişimi (1955-1997)

Köyler	1955	1960	1970	1980	1990	1997
Abdurrahim	353	430	495	486	427	393
Arnavut (Işıklı)	249	278	390	447	307	366
B. Evren	908	1004	878	900	1039	942
Çandır	42	33	32	27	13	16
Çavuş	829	916	995	1000	743	615
Çeribaşı	327	389	413	465	386	310
Gülçavuş	288	347	313	257	296	214
Hasköy	586	667	616	574	446	377
Hisarlı	166	195	176	210	200	115
Karaincirli	752	892	975	1052	896	804
Kocaali	416	457	452	442	344	290
K.Evren	388	407	420	419	379	332
Şehitler	401	477	521	448	421	394
Sultanıçe	598	798	996	1048	1089	1223
Sütçüler	201	228	294	266	196	159
Umurbey			158	142	100	78
Vakıf	327	389	413	465	386	310
Yazır	231	261	288	317	289	214
Yenice	860	990	1208	1314	1077	1082
TOPLAM	8015	9210	10095	10352	9191	8367

Kaynak. D.İ.E. Nüfus İstatistikleri, 1955-1997, Ankara

Çizelge 4. Enez'de çalışabilir nüfusun (15-64 yaş) sektörlerle dağılımı

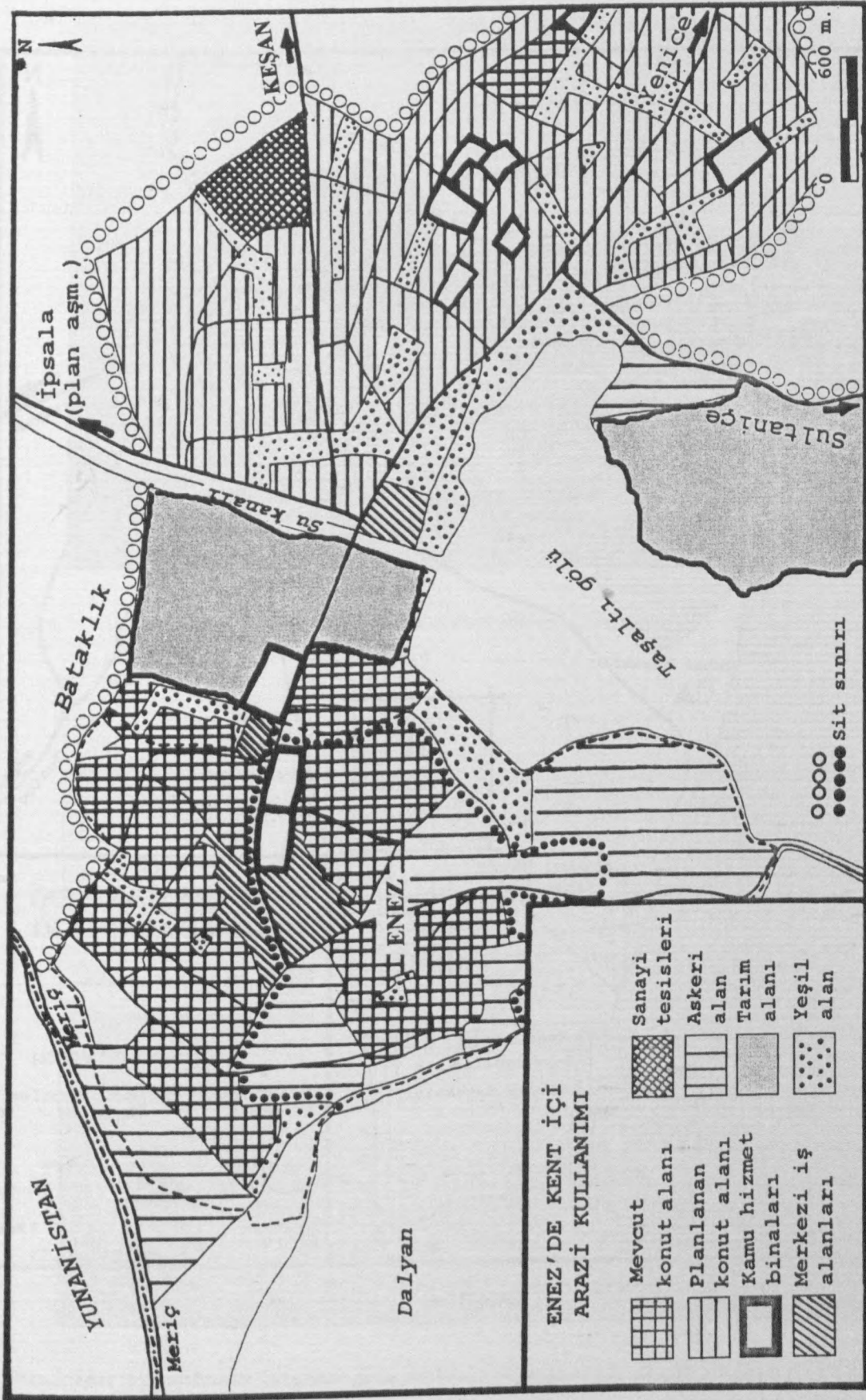
	İlçe Bütünü (%)	Kent Merkezi (%)
Tarım ve hayvancılık	62	43
Sanayi	8	5
Hizmetler (eğitim, sağlık, idari, askeri, ulaşım vb.)	30	52
TOPLAM	100	100

Kaynak. Enez Belediyesi, 1998,Edirne.

Çizelge 5. Enez'de kent içi arazi kullanımı (1998)

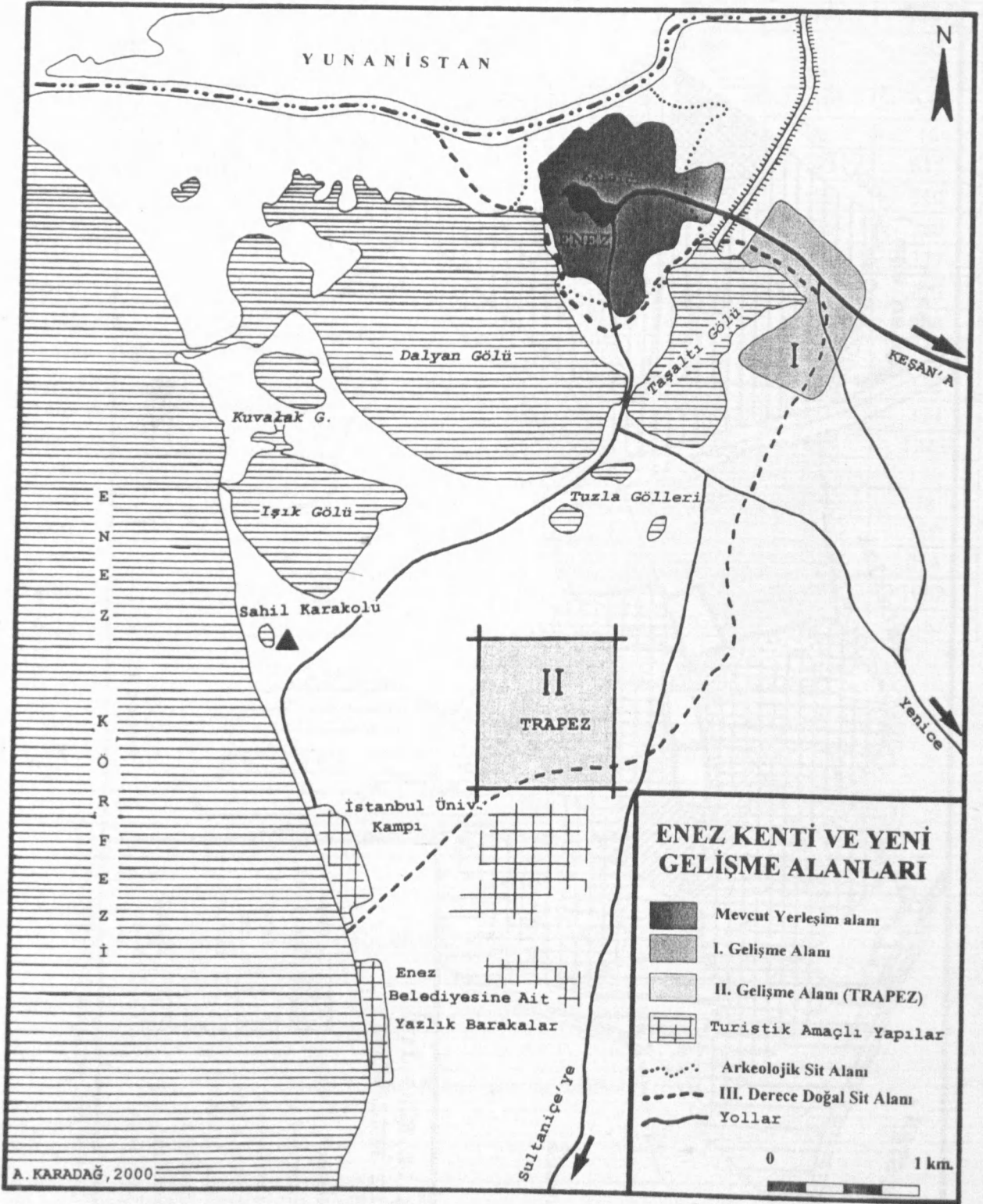
	Kapladığı alan (%)
Konut alanı	74
Merkezî iş ve ticaret alanı	2
Kamu hizmet tesisleri ve askeri alanlar	4
Tarım alanı ve Kent içi yeşil alanlar	20

Kaynak. Enez Belediyesi, 1998, Edirne.

Kaynak. Enez Belediyesi, 1999

ŞEKİL 3

ŞEKİL 4

Foto 1. Meriç deltası ve Enez (EDİRNE) ilçe merkezi

Foto 2. Enez ilçe merkezinin güneyinde geniş yer kaplayan sulak alanlardan bir görünüm (Tuzla gölleri)

Foto 3. Kaleiçi mevkiinden Enez merkez yerleşmesi ve gerisinde Dalyan gölü

Foto 4. Enez merkez yerleşmesinin kuzeydoğu yönünde gelişimi

Foto 5. Enez'de Osmanlı dönemine ait olduğu belirtilen Has Yunus Bey Türbesi

Foto 6. Enez'in güneyinde Trapez mevkiinde yer alan kamplardan bir görünüm (İstanbul Üniv. Öğrenci Kampı)